

Aan de Minister van Economische Zaken en Klimaat
Aan de Minister voor Klimaat en Energie
Aan de Staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat

**Programma DG Groningen en
Ondergrond**
Directie Transitie Diepe
Ondergrond

Auteur

TER BESLISSING

Datum
22 maart 2024

Kenmerk
PDGGO-DTDO / 48276155

Bijlage(n)
2

nota

Kamerbrief aanbieding rapport Mulder CCS
Marktordening

Parafenroute

[Redacted signature area with three columns of grey boxes and yellow highlights]

Aanleiding

In de brief aan de Tweede Kamer over de ontwikkeling van de CCS-markt van 3 oktober 2023 is toegezegd dat er een *expert opinion* naar de marktordening van CCS zal worden uitgevoerd, en dat deze met de Kamer zal worden gedeeld. Deze *expert opinion* is uitgevoerd door prof. Machiel Mulder (RUG). In de bijgaande brief zijn -conform de bespreking van de concept brief met u 1 maart jl.- onder andere expliciet beschreven wanneer de genoemde acties afgerond zullen zijn en is de fasering van de markt en de participatie van de staats- en beleidsdeelnemingen expliciet beschreven.

Geadviseerd besluit

U wordt gevraagd akkoord te gaan met de bijgaande Kamerbrief en toezending van het rapport Mulder aan de Tweede Kamer.

Kernpunten

- In de Kamerbrief wordt het advies van prof. Mulder beschreven en welke acties u neemt naar aanleiding van de adviezen van het rapport.
- Prof. Mulder adviseert enerzijds met het huidige beleid en marktordening door te gaan omdat de markt zich inderdaad op termijn zal ontwikkelen tot een volwaardige en functionerende *business-to-business* markt waarin er sprake is van concurrentie op transportmodaliteiten en opslagvelden. Anderzijds doet prof. Mulder een aantal aanbevelingen om de marktontwikkeling op de korte termijn, en de ontwikkeling van het project Aramis in het bijzonder, te bevorderen.

- U kunt de aanbevelingen onderschrijven en opvolgen middels de hieronder beschreven acties.
- In de brief wordt ook verwezen naar het Algemene Rekenkamer rapport over CCS en de bestuurlijke reactie daarop die op 28 maart zijn gepubliceerd.
- De analyse van prof. Mulder onderschrijft het tot nog toe gevoerde beleid. Ook wordt in de brief ingegaan op de impact van de recent uitgebrachte Europese Industrial Carbon Management Strategie (ICMS). Het BNC-fiche hierover is op 15 maart aan de Kamer verzonden.
- De ICMS doet nog geen voorstel voor concrete regelgeving. Wat betreft de gevolgen voor de marktordening van de CCS-markt is het daarom nog niet mogelijk om de concrete gevolgen van deze strategie aan te geven. Wel blijkt uit de mededeling dat de Commissie een flinke opschaling nodig acht van CCU en CCS in 2040. De strategie van de Commissie zal invloed hebben op het beleid dat EZK gaat voeren op CCS, CCU, koolstofverwijdering en de CO₂-infrastructuur.
- Door de huidige marktordening te continueren, maar wel korte termijn maatregelen door te voeren, geeft u voor een belangrijk deel opvolging aan het advies van Mulder.
- In de bijgaande brief worden de volgende acties aangekondigd:
 1. Blijvende monitoring van de marktontwikkeling via het MIEK en NPVI.
 2. In de openstelling van de SDE++ 2024 worden geactualiseerde tarieven meegenomen.
 3. Er wordt een gezamenlijke *task force* gestart met EZK en Aramis om te kijken naar een oplossing voor de mogelijke kostenrisico's. Uitgangspunt is dat een oplossing moet werken voor de partijen die Aramis ontwikkelen evenals de emittenten die klant worden bij Aramis. Mocht de gewenste oplossing budgettaire besluitvorming vergen dan zal daarvoor aangesloten worden bij het reguliere begrotingsproces.
 4. Voor de openstelling van de SDE++ 2025 ronde wordt subsidie voor projecten met afvang in Nederland maar opslag in het buitenland voorbereid.
 5. U kondigt aan met de toezichthouders ACM en SodM in gesprek te gaan over een actievere vorm van toezicht. We nemen deze aanbeveling over, waarbij precieze uitwerking nog nader bepaald dient te worden.
 6. Er wordt op gestuurd dat EBN non-discriminatoir deelneemt in alle opslagen, ook die niet aan Aramis zijn verbonden.

Toelichting

- In de brief worden tevens de recente ontwikkeling in de CCS-markt geschetst, in welke fase de markt zich bevindt en in welke richting de markt zich beweegt.
- Met Porthos hebben de staats- en beleidsdeelnemingen als *market makers* bijgedragen aan de marktontwikkeling van CCS. De markt bevindt zich momenteel nog in de opbouwfase.
- Op termijn is een volwassen markt voorzien. De ontwikkelingen in de afgelopen maanden laten een ontwikkeling in die richting ook al zien.

Onderaan deze nota worden de 2 fasen van de markt ook schematisch weergegeven.

- Aangekondigde acties zijn besproken met een vertegenwoordiging van industriële partijen, de Aramis-partijen en organisaties die worden genoemd in de aangekondigde acties: ACM, SodM en EBN.

Overzichtstabel: Ontwikkeling van de CCS-markt naar een concurrerende markt

	1 Opbouwfase (t/m 2028)	2 Volwassen (vanaf 2029)
CO₂-Afvang	Sinds 2020 is de SDE++ opengesteld voor CO ₂ -afvang. De subsidie bevordert marktontwikkeling en biedt zekerheid aan emittenten en CO ₂ -opslagaanbieders. Het subsidie-instrumentarium voor CO ₂ -afvang wordt verder verbeterd, inclusief maatschappelijke afwegingen voor negatieve emissies.	Er worden vanaf 2035 geen nieuwe subsidies meer afgegeven voor fossiele CO ₂ -afvang. De stimulering van CO ₂ -afvang zal stapsgewijs aangepast worden met het oog op alternatieve verduurzamingsoplossingen en negatieve emissies.
CO₂-Terminal	Op de Maasvlakte komt een overgedimensioneerde open access terminal voor vloeibare CO ₂ -opslag voor Aramis. CO ₂ -next wordt de eerste terminal in Nederland voor vloeibare CO ₂ en speelt een cruciale rol in de ontwikkeling van de CCS-keten, waarbij emittenten zonder directe toegang tot CO ₂ -transportleidingen worden bediend.	Het is de verwachting dat ook terminals zullen ontstaan in andere regio's en havens. Hierdoor heeft de markt keuze uit verschillende aanbieders van CO ₂ -terminals.
CO₂-Transport	Porthos (EBN, HbR, GU) wordt naar verwachting in 2025 het eerste werkende CCS-project van Nederland. De deelnemingen hebben als marktmaker bijgedragen aan een succesvolle ontwikkeling van de CCS-markt. Nu nemen marktpartijen zelf het initiatief en onderzoeken ze zowel pijpleiding- als scheepstransportmogelijkheden. Bovendien groeien de buitenlandse initiatieven, waarvan het Noorse project Northern Lights naar verwachting in 2025 operationeel wordt. Het Aramis-project dat naar verwachting in 2028 in werking zal treden, heeft een uiteindelijke maximale capaciteit van 22 megaton per jaar, terwijl ook andere landen stappen zetten om infrastructuur te realiseren.	Er is een concurrerende markt op het gebied van transport waarbij emittenten de keuze hebben tussen verschillende aanbieders. Vanwege de verwachte concurrentie wordt voorsnog niet verwacht dat er machtsposities zullen ontstaan op het gebied van transport.
CO₂-Opslag	Porthos biedt een opslagcapaciteit van 2,5 megaton CO ₂ per jaar, beheerd door EBN. De overheid neemt de langetermijnbeheersrol op zich, en EBN wordt gezien als de meest geschikte organisatie vanwege hun expertise in de diepe ondergrond. EBN zal verplicht zijn om aandelen te hebben in verschillende opslagvelden, wat hen toegang geeft tot relevante informatie voor hun langetermijnbeheersrol. Via Aramis zullen aanbieders van opslagcapaciteit met elkaar concurreren.	De markt heeft keuze uit verschillende aanbieders van CO ₂ -opslagcapaciteit in binnen- en buitenland. EBN verwerft operationele kennis zodat zij ook kunnen optreden als operator of last resort indien een commerciële operator wegvalt. Hierdoor blijft de veiligheid binnen verschillende scenario's geborgd.